

דרכים הלנים בישוב מה טעם יש לרבנן קמאי להחמיר בזה כי בודאי רבים צריכים ליותר מבית סאתיים ולכן רק ביחיד החמירו, ואפשר מטעם שאינו מחזי כל כך כהולך דרך או מטעם אחר, ובאו חכמים בתראי לאמר שגם ביחיד דנים ההולך בדרך הנמצא בישוב כדין הנמצא במדבר ונותנים לו כל צרכו.

ועוד עיין בחדושי המאירי למסכת ערובין דף י"ז שפרש לשון ישוב שהוא שדה הסמוך ליישוב עכ"ל וכן כתב בדף צ"ג, ולפי זה אינו עוסק בתוך הישוב עצמו אלא במקום ארעי ואתאן גם לרבנו יהונתן הנזכר. ועיין שם בהערות בסוף הספר שיש למאירי דרך אחרת בהסבר הסוגיא ובפרוש הרי"ף.

היוצא ממה שכתבתי שאין שיטה שלרבו דיירים קבועים יהיה דין שיירא, שאם מהרי"ף והרא"ש לא התירו גם לרבים יותר מבית סאתיים ואם מהרשב"א ורש"י והריטב"א מיירי בהולכי דרכים הלנים בישוב, וכל שכן לחדושי המאירי שפרש שישוב הוא שדה הסמוך לישוב ומקום לינה ארעית. וכתבתי

לפום ריהטא ולא מפני שמדמינן געשה מעשה אלא מפני שסתימת השלחן ערוך ונושאי כליו והחיי אדם שהשמיט דיני שיירא לגמרי והערוך השלחן והמשנה ברורה ואחרים כולם שלא כדברי כבודו שלא אשתמיט לאחד מהם לפרש כדבריו*, ולכן הארכתי בענין ואם יכתוב לי מקורו אוכל לדון בו.

מכל האמור נראה לע"ד שלא טוב עשה שלא כתב אוהרה לקוראים שלא לסמוך על ספרו למעשה ושצריכים לפנות בכל ענין לרב הבקיא בהלכות ערובין וכמו שנהגו כותבי כל הקצורים לכתוב כן, ובפרט שספרו מיועד לבעלי בתים גם כן ורבה המכשלה בעיני ערובין כידוע. ומה עוד שבהרבה דברים נראה שהכריע מדעתו ואין כל הדעות שוות כמובן. כעת עיינתי רק בחלק מספרו וכתבתי מה שנראה לע"ד וישר כוחו לאורייתא.

יהודה הרצל הנקין

רב אוורי

* (הנ"ה) ובחזון איש הלכות ערובין סימן י"ג אות ד' כתב בקצרה שדין רבים בישוב כדין יחיד.

סימן כב

עוד בדין שיירא בישוב

ב"ה, כ"ח תמוז תשל"ט

לרב אחר

שיש לו סאתיים בישוב וכמו שציין שם לסימן שס"ב, וכן בפרי מגדים כתב שגם ליחיד בביתו הדין כן ומיירי בבית סאתיים, אבל לא הזכירו אצל שיירא שיהיה הדין כן אפילו בביתם לתת להם כל צרכם. וכן מה שהביא בשער הציון תמיהת התוספת שבת על העולת שבת הוא גם כן בענין יחיד בישוב כי העולת שבת כתב שאסור גם עד בית סאתיים ליחיד בישוב והשיגו עליו האחרונים, אבל מדין שיירא בישוב לא הזכיר כלום. ולא הוצרכתי להעתיק דברים אלה אלא מפני שכבודו כתב כאילו שאני בא לחדש דבר ולהוציא את הדין ממשעותו וחילו מכמה משמעויות ראשונים שאכתוב בהם להלן, אבל בעיקר הענין איך התעלם מהשלחן ערוך והאחרונים, ומה שיש לו קושיות מאן דלא

אין לכבודו תלונה עלי כי אם על השלחן ערוך ונושאי כליו, כי בסימן ש"ס סעיף א' כתב יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות וכו' ואם הם ג' ישראלים חשובים כשיירא עכ"ל וכולו עוסק בבקעה, ובסימן שס"ב סעיף ה' כתב בכל עושים מחיצה וכו' בין של ערב לבד וכו' ומותרים עד סאתיים אפילו ליחיד ביישוב עכ"ל, ואין זכר לכך שיהיה דין שיירא בישוב לא בטור ובמחבר ולא במפרשיהם. ומה שכתב במשנה ברורה בראש סימן ש"ס יחיד ששבת בבקעה ה"ה דאפילו במקום ישוב גם כן מותר עד סאתיים עכ"ל הלא מדבר ביחיד

מחיצה גרועה אחד יחיד ואחד רבים בין בדרך בין בישוב עכ"ל פרש"י, אבל בארתי שלשון בישוב נופל על הולכי דרך הלנים בישוב וכמו שכתב הרשב"א בעבודת הקדש שיירא שחנתה בין ביישוב בין במדבר עכ"ל. ומוכח כן במאירי שפרש בדעת רבי יהודה במשנה שבשיירא התירו אפילו ביישוב עכ"ל, והלא הוא תימה כי במשנה אמרו שיירא שחנתה בבקעה עכ"ל ומה ענין זה לישוב ורבי יהודה אמר בשיירא דברו עכ"ל ומה ענינו לישוב, אלא המאירי מפרש לדעת רבי יהודה שהעיקר במה שאמרו שיירא שחנתה בבקעה הוא הולכי דרך רבים ולא שנא מקומם וזהו בשיירא דברו כלומר הולכי דרך בכל מקום וכאילו אמר לא דברו בבקעה אלא בהוה, מה שאין כן חכמים אמרו לא דברו בשיירא אלא בהוה עכ"ל כלומר שהעיקר הוא שהתירו במדבר דוקא ולא שנא רבים או יחיד אלא שברגילות לא משתכחין יחידים במדבר כי אם שיירות. הרי שפרוש דברי המאירי שבשיירא התירו אפילו בישוב הוא שהתירו בהולכי דרך אפילו במקום ישוב, ומכאן לסיום דבריו להלכה שבשיירא הקילו לכל צדדין אף ביישוב עכ"ל שלעולם מיירי בהולכי דרך וכלשון הרשב"א בעבודת הקדש. ובודאי הלשון שיירא כולל שני הדברים א' הולכי דרך וב' רבים, שכן פרשוהו הרמב"ם והערות אורחת ישמעאלים וכן הראב"ן כתב חבורה שבאו להגיה בבקעה בשבת כמו הולכי דרכים של רוסיא עכ"ל.

ועוד עיין במאירי שפרש דעת חכמים בתראי שהתירו אף ליחיד בישוב כל צרכו, ובזה לא משמע שמייירי בהולך רגל דוקא אלא שלדעתם מחיצות ערב בלא שתי הן מחיצות מעולות לכל דבר, וסיים שהלכה כחכמים בתראי שאין חולקין בין יישוב למדבר אלא בשיירא הקילו לכל צדדין וכו' עכ"ל הרי שפסק כחכמים בתראי רק במה שאין חולקין בין יישוב למדבר אבל לא במה שאין חולקין בין יחיד לרבים, ואם כן נמי גם אין פוסקים כמותם במה שאינם מחלקים בין הולכי דרך לשאר בני אדם. ומכאן לדברי רש"י שחכמים בתראי מתירים אחד יחיד ואחד רבים בין בדרך בין בשוב עכ"ל שיש לאמר שבדוקא קאמר רבים ולא הזכיר שיירא, כיון שלדידהו באמת אין חילוק בין רבים לשיירא כיון שאף ליחיד גותנים כל צרכו, אבל אנן לא פוסקים כן. ומכאן ללשון הרשב"א שהוקשה לכבודו

ידע לפרש תיובתא מותיב כמו שאמרו במסכת יומא דף י' עמוד א'. ולא מצאתי מי שפרש ככבודו כי אם בספר מאמר מרדכי, ואף הוא כתב שבשלחן ערוך אינו משמע כן ונדחק בלשון עיי"ש.

ולשון הטור והשלחן ערוך הוא כלשון הגמרא במסכת ערובין דף ט"ז עמוד ב' וי"ז עמוד א' שלא נזכר שם דין שיירא בישוב כלל אצל חכמים בתראי שאמרו איכא בינייהו יחיד בישוב עכ"ל, ומשמע שרק ביחיד בישוב הוסיפו. וידועה קושית האחרונים על הרי"ף והרא"ש שפסקו כחכמים בתראי ופסקו גם כן כרב נחמן וכתבתי מזה בהעתק ששלחתי לו [סימן כא] ושם פרשתי שסוברים כדעת הראב"ד שחכמים קמאי לא התירו בישוב כלל וכלל וכתבתי הטעם. והרשב"א תמה על הראב"ד, אבל יש להוכיח שגם תוספות והרא"ש מפרשים כראב"ד, שבמסכת סוכה דף ט"ז בתוספות דב"ה בפחות הקשו לרב אמי למה לא אוקי מחיצת סוכה במחיצות שתי ולא ערב ותרצו דאמרינן בערובין שכל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה, והקשה במהר"ם הלא למסקנה לדעת חכמים שם מועילה מחיצה כזו ותרץ שרב אמי מבקש לתרץ לכולי עלמא, ובאמת כן הוא בתוספות הרא"ש בסוכה שם שכתב וי"ל דאיכא מ"ד וכו' עכ"ל. וקשה שעדיין לכולי עלמא מועילה מחיצה גרועה על כל פנים עד בית סאתיים בישוב, וסתם סוכה אינה גדולה מבית סאתיים, אלא מוכח שגם תוספות ותוספות הרא"ש מפרשים כהראב"ד שלדעת החולקים על חכמים בתראי לא התירו ליחיד בישוב אפילו בית סאתיים וממילא חכמים בתראי שהוסיפו יחיד בישוב בדוקא קאמרו אבל משיירא בישוב לא דברו, וזוהי דעת הרי"ף והרא"ש שפסקו הלכה כחכמים בתראי והטור והשלחן ערוך. וגם הרמב"ם מפרש שלא הותר בשיירא אלא בבקעה, שבהלכות שבת פרק ט"ז הלכה י"ב כתב יחיד ששבת בבקעה וכו' שלשה ישראלים או יתר עליהן ששבתו בבקעה וכו' עכ"ל הרי שהוסיף לכתוב בקעה גם אצל שיירא לאמר בדוקא, איברא שלרמב"ם יש שיטה אחרת בכל הסוגיא שלדעתו שתי בלא ערב היא מחיצה מעולה, וכמו שהאריכו בזה בספר גאון יעקב וערוך השלחן ובני ציון ועוד אחרונים ועיין במאירי.

וכבודו הביא לשונות מרש"י והרשב"א והריטב"א והמאירי שפרשו שחכמים בתראי מתירים

המציאות. אבל בעיקר לא הבנתי מה בא לתרץ, כי אין הקושיא למה בבקעה לא הקיפו במחיצה אחרת אלא למה לא הזכירו הפוסקים היתר מחיצה גרועה רק בשיירא במדבר כל צרכם ולא פרשו שג' אנשים קבועים בישוב יכולים להקיף ישובם במחיצות שתי או ערב כל צרכם, ולדוגמה בקורות תקועות שאינן ניפלות כמו שכתב הריטב"א כדברי הראב"ד.

ויש להביא ראייה שאין דיירים קבועים נחשבים כשיירא, משיטת הרשב"א והריטב"א שמקום שהוקף במחיצות שתי בלא ערב או ערב בלא שתי שווה למקום שהוקף מחיצות מעולות שלא לדירה ושכשם ששיירא מותרת כל צרכה במחיצות גרועות כך מותרת בקרפף שלא הוקף לדירה וכמו שנראה בתוספתא במסכת ערובין פרק ב'. וכן דעת המאירי במסכת ערובין שם ורבנו ירוחם בנתיב י"ב חלק ד', וכן צריך לפרש ברי"ף ועיין בהגהות הב"ח וכן פרש המאירי את דעת הרי"ף, וכן צריך לפרש דברי הרא"ש וכן כתב בקצור פסקי הרא"ש. ויש כמה ראיות לזה בגמרא, שבדף ט"ז עמוד ב' תניא אמר רבי יהודה כל מחיצות שבת לא התירו ליחיד יותר מבית סאתיים עכ"ל ושם פרש"י שמייירי במחיצות שתי או ערב ואולם הלשון כל מחיצות אינו משמע כן. ולפי הנ"ל ניחא שגם מחיצות שלא נבנו לדירה בכלל. וכן בדף צ"ג עמוד א' בדברי רב יהודה ג' קרפפות וכו' נעשו שיירא עכ"ל פרש"י שהקיפום במחיצות שתי או ערב אבל אין לזה רמז בגמרא, ולפי הני ראשונים ניחא שמייירי בסתם קרפפות שלא הוקפו לדירה וכמו שפרש הרשב"א. וצריך טעם למה השמיט הטור דעת אביו ושאר ראשונים ומכל מקום בשעת הדחק פשוט לע"ד לסמוך על כל הני ראשונים. והנה אם דיירים קבועים נחשבים לשיירא, בכל עיר גם אם היקפה קדם לישובה שאינה מוקפת לדירה עדיין יהיה מותר ביותר מבית סאתיים כל שלא השאירו בה בית סאתיים פנוי, ולא נמצא מי שיאמר כן, וגם איך הביא הרא"ש בשם הר"מ ב"ב שסתם מבצרים הוקפו ואחר כך יושבו ואסור לטלטל בהם יותר מבית סאתיים ולא פרש שתלוי באם יש בית סאתיים פנוי, ובפרט שבמבצר בדרך כלל אין משאירים פנוי.

לכן לע"ד אין לכבודו לחדש קולא זו ואין לפרסמו ברבים בלי לציין בצדו שמשמעות השלחן

שכתב שלתנא בתרא אפילו ליחיד בישוב נותנין לו כל צרכו עכ"ל, שבודאי כן הוא לחכמים בתראי שאין לדעתם שום חילוקים בהיתר מחיצות גרועות, אבל אנו לא פסקינן כן. וקצת ראייה מדף צ"ג עמוד א' אמר רב יהודה ג' קרפפות זה בצד זה וכו' נעשה כשיירא עכ"ל שפרש"י והמאירי והריטב"א כגון שהיו כהלכין בדרך עכ"ל ומשמע שבהולכי דרכים דוקא, בפרט לשיטת הריטב"א והמאירי שיכלו לפרש בקרפפות שלא הוקפו לדירה כמו שאכתוב להלן א"ה. ואין לאמר שפרשו הולכי דרך כדי לצאת ידי כל הדעות שבפרק א', שהרי לריב"ז אינו מותר בשיירא וגם המימרא היא של רב יהודה והוא אמורא ואמר כהלכתא.

ולמסקנה אינו מבואר ברש"י כיצד פסק, ועיין בתוספות רי"ד ובאור זרוע שלא הביאו דברי חכמים בתראי. ודברי הרשב"א בעבודת הקדש הם עיקר ששם סידר פסקיו, ודברי המאירי פרשתיים למעלה ומה שכתב בדב"ה כלל הדברים סמך על מה שכתב מקודם וגם שם אינו מייירי בדיירים קבועים. ודברי הריטב"א צריכים באור ואכן הבין בספר כף החיים שהריטב"א התיר בישוב, אבל יש לפרש כמו שכתבתי [סימן כא]. ואפילו יהא כפרוש כבודו, להלכה אין להוציא מידי משמעות רוב הראשונים וסתירת השלחן ערוך והאחרונים על ידי משמעויות במקצת ראשונים, ואין לאמר הלכה כמיקל בערוב כיון שהיא שאלה במחיצות. ומה שהקשה למה לא ציינו הפוסקים שמחיצה גרועה המועילה בסוכה אינה מועילה בישוב, לע"ד אינו קשה כי סתם סוכה אינה גדולה מבית סאתיים ובאופן זה מועילה גם בישוב. ועיקר המשמעות להלכה היא מה שכתבו הפוסקים בכל מקום לשון שיירא, והוא דוחק עצום לאמר שבכולם לאו דוקא אלא אפילו דיירים קבועים. גם מה שתרץ את לשון בקעה שנקטו הפוסקים שהוא מפני שבישוב קבוע יותר כדאי לסדר צורת הפתח ושרק בבקעה לא מועילה בה לחד שיטה שהלכה כמותה לכן גזקקים שם לשתי או ערב עכ"ל, הנה הרשב"א והריטב"א והמאירי לא הביאו תרוץ זה שבתוספות שאין צורת הפתח מועילה בבקעה, והריטב"א סובר כהרמב"ם שגם בישוב אינה מועילה בד' רוחות, ויותר היה לכבודו לתרץ דאתו גמלים ושדי ליה כתרז הראשון בתוספות שהוא לפי

בכמה רבנים שכיון שפרסמו דברים לא חשו לתקן דבריהם או להצטדק ואפילו בדברים שפרסמו רק בישוביהם. והן חן לכבודו שעוסק בסוגיא זו שרב בה הסתום על המפורש.

יהודה הרצל הנקין
רב אזורי

ערוך והאחרונים אינה כן ושאינו כותב להלכה אם לא שישכמו לו חבריו. וכתבתי מיד כיון שכבודו עומד לפרסם מאמר בנדון בקובץ „תחומין“, שמא ניתן להציל, אף שהייתי רוצה לעיין בפסקי הרי"ד לערובין וספרי אחרונים שאינם בידי. כי אני חושש שדברים כיון שיצאו בדפוס לא יחזרו, וכמו שראיתי

סימן כג

צורת הפתח מעל גדר תיל

אין לאמר שחזר גם ממה שכתב בענין אילנות כי אין הכרח לאמר כן, ואם לא תאמר הכי אין לך ערוב כשר בכל עיר ועיר שאינו עובר מעל גבי עצים. ועוד שבעיקר לשון המהרי"ל אינו משמע כשו"ת הר צבי, כי כתוב שם חצר היה כולה לכרם והקיפואו בצורת הפתח מג' צדדים והיה שם למטה מצורת הפתח עץ א' מחובר לרוחב הפתח שהיו גפנים קשורים בו וכו' עכ"ל המהרי"ל ומשמע שהעץ קדם לצורת הפתח שלכן כתב שהיה שם עץ אחד ושהיו גפנים קשורים בו.

ובספר חזון איש הלכות ערובין סימן ו' אות י"ט אסר צורת הפתח שכולה סתומה על ידי מחצלת ואין שם פתח ד' על י' טפחים בין למעלה בין למטה, אבל נראה שאינו ענין לכאן, שלא אסר אלא במחצלת שהיא מחיצה אלא שחסר בה שעור מחיצה וכן כל שתי וערב בפחות מג' טפחים שדינם כלבוד שפיר ממעט חלל צורת הפתח, מה שאין כן חוטי תיל האלה שאינם קרובים ג' טפחים זה לזה אינם מצטרפים ואינם ממעטים. וחזרנו לדין המהרי"ל, ובשו"ת דובב מישרים חלק א' סימן ג' דייק מהתוספות שלא כמהרי"ל והיא מחלוקת אחרונים והמנהג להקל.

עוד היה מעשה לפני ה' שנים בגדרות תיל בישוב אחד שהיו מחיצות ערב בלא שתי, והיו חוטי תיל אחרים פרוסים באלכסון באופן שלעומד בקצה נראה כשי"ן הפוכה של ג' גדרות מחוברות בראשו, והחוטים בכל גדר היו רחוקים אחד מן השני יותר

וכיון שכבודו עוסק במחיצות בתנאי צבא ארשום מה שנשאלתי מהרבנות הצבאית בחודש שעבר בענין גדרות התיל שאינן מחיצות לא שתי ולא ערב וכמו שכבודו מצא בבדיקה*, שבקשו לתקן על ידי משיכת חוט צורת הפתח מעל גבן. ודעת מהרי"ל בליקוטיו היא שעץ הקבוע למטה מצורת הפתח לרוחב חלל צורת הפתח אינו פוסל דהוי סתימה טפי, אלא ששאלו לדעת שו"ת הר צבי חלק ב' סימן כ' שכתב שההיתר הוא רק כשקדמה צורת הפתח לסתימה אבל לא כשקדמה הסתימה לצורת הפתח ולפי זה בנדון גדרות התיל צריך לפרצן תחילה ולבנות צורת הפתח ואחר כך להחזיר את התיל, והשאלה היתה האם צריך לפרוץ את כל התיל או האם מועיל לפרוץ רק לאורך ד' טפחים שהוא שעור פתח. לע"ד בודאי אינם צריכים לפרוץ את כל אורך התיל, וראיה משו"ת הר צבי שם סימן י"ח אות י' שמדבר באילנות הנטועים תחת צורת הפתח שאינם פוסלים ושם בודאי האילנות קדמו לצורת הפתח, ועל כרחך כיון ששם נשאר מקום פנוי אין פסול במה שצורת הפתח היתה סתומה בחלקה מעיקרה. ואף על פי ששם באות ד' הביא דעת מהרי"ל ולא הזכיר התנאי שכתב אחר כך שתקדם צורת הפתח לסתימה ואם כן בסימן כ' חזר בו מזה,

* (הג"ח) כיון שהחוטים מרוחקים יותר מג' טפחים זה מזה. ואף על פי שאין הגדי יכול להזדקר שם מרוב תסבוכת החוטים מכל מקום לא פלוג, ושלא כמו שרשם כתוברת אחת בשם דברים בעל פה מגדול אחד, ועיין בספר גליוני הש"ס במסכת ערובין דף ט"ו.